

Nr 7

Utlåtande i anledning av väckta motioner om skyddsbestämmelser för omogna lingon.

Tredje lagutskottet har behandlat två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 129 i första kammaren av herrar *Jonasson* och *Andersson, Axel Emanuel*, samt nr 153 i andra kammaren av herrar *Nilsson* i *Tvärålund* och *Pettersson* i *Dahl*.

I motionerna, vilka är likalydande, hemställes »att riksdagen måtte till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning och förslag, om möjligt till innevarande års riksdag, till skyddsbestämmelser för omogna lingon».

Beträffande motiveringen får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till motionen II: 153.

Över motionerna har i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver utlåtanden inhämtats från lantbruksstyrelsen samt länsstyrelserna i Kronobergs, Värmlands, Södermanlands, Gävleborgs och Västerbottens län. Sistnämnda fyra länsstyrelseras remissvar har varit åtföljda av yttrande från vederbörande hushållningssällskap. På begäran av utskottet har därjämte yttrande avgivits av Sveriges kemiska industrikontor. Vidare har Kooperativa förbundet och Sveriges fruktindustrieförbund ävensom fabrikören *Johan A. Olsson, Järvsö*, vilken tillverkar rensningsmaskiner för lingon och blåbär, på eget initiativ inkommit med yttranden.

Frågan har senast behandlats av tredje lagutskottet år 1950 i ett utlåtande nr 6.

Rätten till vilt växande bär

Att utan lov taga väg över »tomt eller plantering eller över annan äga som kan skadas därav» är belagt med straff (24 kap. 4 § strafflagen), men eljest är beträdande av annans mark icke förenat med straffpåföljd. Olovligt tillägnande av naturalster är straffbelagt endast i fråga om vissa särskilt angivna sådana alster (24 kap. 2 § strafflagen); bland dessa förekommer icke bär.

Förslaget till brottsbalk (SOU 1953: 14) upptar icke någon saklig ändring av dessa regler.

Lagberedningen torde ej i samband med det pågående arbetet med en revision av jordabalken komma att upptaga frågan om rätten till skogsbär till behandling.

Åtgärder till förhindrande av skördandet av omogna skogsbär

I en motion vid riksdagen år 1913 föreslogs, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till lag angående fridlysningstider för lingon. Motionen avsågs emellertid av riksdagen.

Vid 1917 års riksdag yrkades i motioner förbud mot plockning av lingon före viss dag. Riksdagen hemställde detta år i skrivelse till Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t täcktes snarast låta verkställa utredning om och i vad mån bestämmelser kunde utfärdas, genom vilka lingonplockning före viss, för lämpligt område årligen av länsstyrelsen bestämd dag skulle vara vid ansvar förbjuden, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

I anledning härav förelade Kungl. Maj:t år 1918 riksdagen en proposition med förslag till lag om förbud mot plockning av lingon före viss dag. Vid behandlingen av frågan stannade kamrarna i olika beslut, i det första kammaren avsåg propositionen under det andra kammaren godkände ett av jordbruksutskottet avgivet förslag i huvudsaklig överensstämmelse med propositionen. Frågan hade sålunda förfallit.

Frågan angående lagstiftning om inskränkning av tiden för skörd av lingon upptogs ånyo i en vid 1927 års riksdag väckt motion. Även nämnda år förföll frågan genom skiljaktiga beslut i kamrarna.

År 1928 väcktes åter motion i ämnet. Riksdagen hemställde detta år i skrivelse till Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning angående inskränkning av tiden för skörd av lingon samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

År 1930 förelades riksdagen ny proposition i ämnet. Enligt denna skulle Konungen, därest förhållandena sådant påkallade till förhindrande av att lingon plockades, innan de uppnått lämplig mognad, äga att på framställning av hushållningssällskap och landsting förordna, att inom visst område plockning av lingon, där dessa ej omedelbart förtärdes i samband med plockningen, icke finge äga rum före dag, som av länsstyrelsen bleve bestämd.

Jordbruksutskottet anförde i avgivet utlåtande över propositionen, att utskottet i huvudsak icke hade något att erinra mot densamma, men att enligt utskottets mening markägare och arrendator borde undantagas från förbudet i fråga. Utskottet hemställde fördenskull, att riksdagen måtte lämna propositionen utan bifall men anhålla, att Kungl. Maj:t måtte med beaktande av det anförda utarbete nytt förslag i ärendet.

Första kammaren biföll utskottets hemställan, varemot andra kammaren anslöt sig till en reservation i utskottet om avslag å propositionen. Propositionen hade sålunda avslagits utan att riksdagen begärde nytt förslag i ämnet.

I en vid 1935 års riksdag väckt motion hemställdes i nu förevarande avseende, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t hemställa om vidtagande av åtgärder i samma syfte som avsågs med »1930 års proposition till riksdagen angående bestämmelser om förbud för plockning av omogna skogsbär».

I utlåtande (nr 21) i ärendet yttrade första lagutskottet beträffande denna fråga bl. a. följande:

Det lär emellertid även i övrigt vara synnerligen önskvärt att man söker ingripa mot den särskilt beträffande lingonen utbredda oseden att skörda dem mycket för tidigt. I fråga om möjligheterna för ett sådant ingripande kan det väl vara förenat med vissa svårigheter att såsom tidigare föreslagits låta offentlig myndighet bestämma viss tid före vilken lingonen å en viss ort ej må skördas. Ett förbud att på uppenbart för tidigt stadium skörda lingonen skulle dock alltid på denna väg kunna erhållas. Även andra utvägar äro emellertid tänkbara. Sålunda finner utskottet icke uteslutet att det skulle kunna meddelas en bestämmelse enligt vilken jordägaren skulle äga att hos landsfiskalen i orten utverka förbud att skörda omogna lingon å viss mark. För överträdelse av förbudet borde stadgas ett lågt bötesstraff, som dock icke skulle äga tillämpning i andra fall än där någon efter det förbudet blivit exempelvis genom anslag kungjort uppsåtligen eller genom ousäktligt förbiseende åsidosatt detsamma. Genom att göra förbudet mot plockning av omogna lingon beroende av jordägarens initiativ skulle detsamma icke behöva bli mer omfattande än behovet kräver. För en sådan regel kan även anföras att ett förbud av ifrågavarande slag aldrig lär kunna bli effektivt, därest icke jordägaren är intresserad av att medverka till dess upprätthållande. Vidare må framhållas att den ifrågasatta bestämmelsen alltid skulle medge rätt att plocka mogna lingon. Att på detta sätt för straffbudets tillämpning kräva, att någon verkligen illojalt försökt förekomma andra och skördat bären i förtid, torde även vara överensstämmande med rättskänslan.

Utskottets hemställan avsåg att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville skyndsamt verkställa utredning i de av utskottet angivna hänseenden samt för riksdagen framlägga de förslag vartill utredningen kunde föranleda.

I en reservation hemställdes att motionerna icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Frågan förföll på grund av kamrarnas skiljaktiga beslut.

I en vid 1942 års riksdag väckt motion (II: 151) hemställdes bland annat, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om åtgärder i syfte att förhindra att omogna bär avplockades.

I utlåtande (nr 35) över denna och en annan motion yttrade första lagutskottet beträffande nu förevarande spørsmål bl. a. följande:

De förslag härutinnan, som tidigare framlagts för riksdagen, ha emellertid icke lyckats vinna riksdagens bifall, främst på grund av de stora svårigheter som framträtt i fråga om förslagets praktiska utformning. I den nu förevarande motionen II: 151, som upptager denna fråga, har ej heller något nytt uppslag för frågans lösning framlagts. Med hänsyn härtill har utskottet icke ansett sig böra i anledning av motionen förordna någon framställning i ämnet till Kungl. Maj:t. Utskottet förutsätter emellertid att de

olika organ, som syssla med hithörande försörjningsfrågor, ha sin uppmärksamhet fästad på det nu ifrågavarande spørsmålet och, därest någon godtagbar lösning erbjuder sig, framkomma med förslag härom.

Utskottet hemställde, att motionerna icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda, och denna hemställan bifölls av riksdagens båda kamrar.

Frågan upptogs ånyo i en vid 1943 års riksdag väckt motion (II: 194), vari hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära, att »sådana bestämmelser utfärdas, som förhindra, att omogna skogsbär avplockas och skördas».

I utlåtande (nr 8) över motionen hemställde första lagutskottet, att motionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

I en reservation hemställdes om bifall till motionen.

Riksdagen biföll utskottets hemställan.

Vid 1944 års riksdag väcktes två motioner (I: 146 och II: 76) i frågan. I motionerna, vilka var likalydande, hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära, att bestämmelser utfärdades till förhindrande av att omogna skogsbär plockades.

I utlåtande (nr 20) anförde första lagutskottet bl. a.:

Jämväl statens livsmedelskommission, som i skilda sammanhang tagit frågan under övervägande, har avstyrkt att lagstiftningsåtgärder i sådant syfte vidtagas. Vid frågans tidigare behandling har framhållits att utformningen och tillämpningen av bestämmelser om förbud mot för tidig skörd av skogsbär äro förenade med stora svårigheter. Därvid har särskilt påpekats, att bären mogna på olika tider och att övervakningen av ett förbud är svårt att genomföra. I nu förevarande motioner har icke heller framlagts något nytt förslag till frågans lösning. — — — Man torde likväl kunna antaga att upplysningsåtgärder äro ägnade att motverka missförhållandet att skogsbär skördas i omoget skick. Med hänsyn härtill och till svårigheterna att utforma lämpliga författningsbestämmelser i ämnet finner utskottet sig icke böra förorda bifall till motionärernas hemställan.

Utskottet hemställde att motionerna icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda, vilken hemställan bifölls av riksdagen.

I anledning av två likalydande motioner vid 1950 års riksdag (I: 331 och II: 387), vari bl. a. hemställdes om förbud att plocka och skörda omogna skogsbär, yttrade tredje lagutskottet, som icke fann sig kunna tillstyrka motionerna, i denna del följande:

Vad slutligen angår yrkandet i motionerna om införande av förbud mot att skörda omogna skogsbär, så har även denna fråga upprepade gånger behandlats i riksdagen. Tidigare framförda förslag ha avvisats av riksdagen på grund av svårigheterna att utforma lämpliga bestämmelser och att övervaka att ett förbud efterlevs. Nu förevarande motioner anvisa icke något sätt att övervinna dessa svårigheter.

Yttranden

Länsstyrelserna i Kronobergs, Södermanlands, Gävleborgs och Värmlands län samt lantbruksstyrelsen ger uttryck för uppfattningen, att den rika förekomsten av skogsbär i vårt land är en värdefull tillgång, som bör tillvaratas och skyddas på bästa sätt, men att lagstiftningsvägen icke är lämplig för att komma till rätta med de av motionärerna berörda svårigheterna, eftersom meddelade plockningsförbud ej kan övervakas. De avstyrker därför motionerna. Sistnämnda svårighet framhålles också av *länsstyrelsen i Västerbotens län* och *Sveriges fruktindustriförbund* som skäl för avstyrkande. I flertalet yttranden betonas även att mognadstiden för bär inom samma län kan variera mycket starkt och att en enhetlig reglering för helt län därför icke utgör en tillfredsställande ordning.

I yttranden av *lantbruksstyrelsen, länsstyrelserna i Kronobergs och Gävleborgs län, Sveriges kemiska industrikontor* och *Kooperativa förbundet* anvisas som den mest framkomliga vägen, att man fortsätter att sprida allmän upplysning och söker åstadkomma frivilliga överenskommelser mellan intressenterna samt att uppköparna noga granskar kvaliteten på de uppköpta bären.

Angående möjligheten av en frivillig kvalitetskontroll anför *lantbruksstyrelsen*:

För en sådan kontroll erfordras, att kvalitetsregler fastställas och att dessa bekantgöras för plockarna. Om därjämte betalningen göres beroende av kvaliteten och uppköparna vägrar att taga mot för tidigt plockade bär skulle vissa garantier kunna skapas för att skörden sker vid rätt tidpunkt.

I den mån särskild kontroll av lingon för export visar sig befogad för att upprätthålla ett gott anseende för svenska lingon på den internationella marknaden, torde exportkontroll lämpligen kunna utövas genom att auktoriserade besiktningsmän får granska för export avsedda varupartier.

I samma hänseende uttalar sig *Kooperativa förbundet* på följande sätt:

Självfallet har vi ibland tidigare om åren haft svårigheter att inköpa lingon av sådan kvalitet, att de kunnat användas för färskförsäljning till hushållen eller inom industrien, men man torde nog kunna säga, att problemen i allmänhet har kunnat lösas. Detta sammanhänger med att inköpen av en sådan vara som lingon måste förenas med en organisation, där besiktning av bären sker, innan inköpet äger rum. Denna besiktning kan företas, såsom fallet är i Bergsjö, genom att våra uppköpare far omkring och undersöker de disponibla kvantiteterna eller genom att de konsumtionsföreningar, som uppträder som inköpare för vår räkning, har folk anställda, som kan sköta om denna inspektion.

Vi är därför av den mening, att en mycket noggrann inspektion av de utbudna lingonpartierna är nödvändig för att man skall kunna vara säker på en god kvalitet. Livsmedelsindustrien har mer och mer gått över till att arbeta efter denna regel. Numera köpes av oss ytterligt små kvantiteter per telefon i obesett skick av oss själva eller våra ombud.

Sveriges kemiska industrikontor framhåller, att risken för att erhålla leveranser av övermogna lingon f. n. är större än risken att få omogna bär, samt fortsätter:

För den händelse en lagstiftning om skyddsbestämmelser för omogna lingon skulle leda till en sådan försening av plockningen, att en större andel av bären än för närvarande plockas övermogna, skulle lagstiftningen snarare kunna verka kvalitetssänkande på den totala lingonskörden.

Uttalanden, vari motionerna tillstyrkes, föreligger endast från *Västerbottens läns hushållningssällskap* och *Västerbottens slakteriförening*, vilken senare även hänvisar till instämmande av *Västerbottens södra köpmannaförbund*, samt från fabrikören Olsson i Järvsö.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län anser att frågan bör bli föremål för en allsidig och upplysande utredning, vilken — oavsett om den leder till lagstiftning — skulle kunna bli betydelsefull och vägledande.

Utskottet

Som motionärerna framhållit medger den rikliga förekomsten av skogsbär i vårt land möjlighet att skörda betydande kvantiteter utan annan egentlig kostnad än för plockning och rensning. För att belysa storleken av de kvantiteter det här är fråga om kan nämnas, att år 1957 avsändes från järnvägsstationer i Hälsingland i runt tal 2 000 ton lingon till ett pris för rensade bär av ca 1 kr. per kg. Med lastbil torde samtidigt ha avsänts omkring 500 ton. De största lingonförekomsterna finns i Hälsingland, särskilt de västra delarna, i Västerbotten och i Värmland. Betydande delar av de plockade kvantiteterna levereras genom ett ganska vitt förgrenat nät av uppköpare till bär- och konservindustrien. Rensningen sker numera i stor utsträckning maskinmässigt. En avsevärd del av produktionen exporteras, främst till Tyskland och Danmark. Vår huvudsakligaste konkurrent på den utländska marknaden är Finland.

Uppenbart är att bärens kvalitet nu kommit att få större betydelse än tidigare, när praktiskt taget alla bär gick direkt till förbrukning i svenska hem. Omogna bär eller bär, som plockats omogna och sedan fått ligga och eftermogna, liksom övermogna bär, lämpar sig icke för industriell bearbetning eller export. Vikten av att bären plockas på en lämplig tid och omedelbart levereras till köparen har nu också blivit så tydlig för alla, som yrkesmässigt sysslar med dessa frågor, att åtskilliga initiativ redan tagits för att genom frivilliga överenskommelser mellan bärplockare och bäruppköpare åstadkomma bättre förhållanden. Delvis synes dessa försök ha lyckats ganska bra, delvis har resultatet blivit en besvikelse. Vissa svårigheter uppstår nämligen därigenom, att priserna under plockningssäsongen kan variera rätt starkt. Förväntan på höga priser just vid säsongens början lockar till tidig plockning, medan en förhoppning om stigande priser mot säsongens slut leder till lagring av redan plockade bär. Det har därför uppkommit ett all-

mänt önskemål att för större områden införa ett fixerat öppningspris, vilket sedan bibehålles oförändrat.

Frågan om vilka åtgärder som bör vidtas för att hindra, att skogsbär plockas innan de blivit mogna, har, såsom av utskottets tidigare redogörelse framgår, upprepade gånger prövats av riksdagen. Därvid har också övervägts möjligheten att genom lagbestämmelser förbjuda, att skogsbär skördas i förtid. Trots enighet om det önskvärda i att bruket att plocka omogna skogsbär stävjas har emellertid icke något av de olika förslag till lagstiftning som framlagts lyckats vinna riksdagens bifall. Detta beror främst på att det befunnits mycket svårt att övervaka efterlevnaden av ett meddelat förbud, men betänkligheter har även yppats mot att utsträcka en eventuell lagstiftning till annat än illojala förfaringssätt samt mot att reglera bärplockningen inom områden med olika mognadstid genom enhetliga bestämmelser angående den tidigaste dag plockning får ske.

Motionärerna anser att riksdagen tidigare överskattat svårigheterna vid en i lag genomförd reglering och föreslår nu en lagstiftning liknande den, som redan finns på jaktvårdens område. Övervakningen skulle underlättas av att de flesta bärplockare själva vore intresserade av bestämmelsernas åtföljd. Utskottet finner dock icke, att motionärerna härigenom framfört någon väsentligt ny synpunkt på frågans lösning. Så gott som samtliga i ärendet hörda remissinstanser avstyrker också lagstiftning på området med hänvisning till övervakningssvårigheterna. Konservindustrien, vars uppfattning i denna fråga torde böra tillmätas stor betydelse, synes sakna intresse för förbud genom lagstiftning. Sveriges kemiska industrikontor, vilket även representerar dessa intressen, har sålunda framhållit, att en lagstiftning av den art motionärerna tänkt sig skulle kunna inverka kvalitetsförsämrande, om den föranleder en sådan försening av plockningen, att en större andel av bären än f. n. plockas övermogna. Den i motionerna sålunda anvisade utvägen att komma till rätta med problemet anser icke heller utskottet vara framkomlig.

Utskottet, som klart inser att det här rör sig om betydande värden, vill för sin del understryka vikten av att man i stället fortsätter på den väg, som redan beträffs, nämligen med omsorgsfull kvalitetskontroll, försök att få till stånd frivilliga överenskommelser inom större områden om tidigaste plockningsdag — gärna som ock skett med olika tider för exempelvis kustland och inland — fixerade priser som motverkar spekulation i prisändringar samt allmän upplysning genom propaganda.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

att motionerna I: 129 och II: 153 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 4 mars 1958

På tredje lagutskottets vägnar:

HUGO OSVALD

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från f ö r s t a kammaren: herrar Osvald, Lindahl*, Grym, Axel Jansson, Göran Karlsson, Ebbe Ohlsson, Georg Carlsson* och Robert Johansson;

från a n d r a kammaren: herrar Levin, Johansson i Torp*, Ahman, fru Torbrink, herrar Andersson i Ryggestad, Hansson i Skegrie*, Stiernstedt* och Hamrin i Kalmar.

* Icke närvarit vid justering av utlåtandet.